

Προφορική Ιστορία

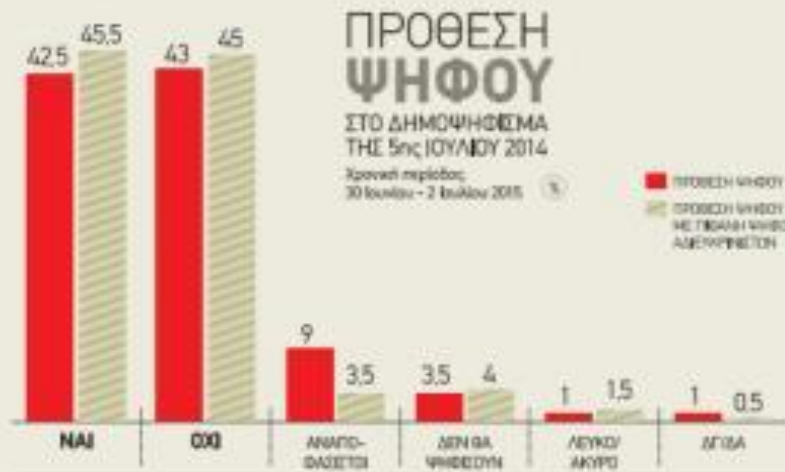
Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης

Είδη συνεντεύξεων

Η κατευθυνόμενη(ποσοτικές έρευνες)

- «Κλειστές» ερωτήσεις, κοινές για όλους με την ίδια σειρά
- Δεν επιτρέπουν την έκφραση της μνήμης
- Στόχος είναι τα δεδομένα να ποσοτικοποιηθούν ώστε να είναι συγκρίσιμα(π.χ. δημοσκοπήσεις)
- Το πάνω χέρι το έχει ο ερευνητής
- «Η πραγματικότητα υφίσταται ανεξάρτητα από τα άτομα που την παρατηρούν»

ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΤΗΣ ΨΗΦΟΥ

ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ ΝΙΚΗΣ

ΣΤΟ ΔΗΜΟΨΗΦΙΣΜΑ ΤΗΣ 5ης ΙΟΥΛΙΟΥ 2014

Η ελεύθερη

- Ο διάλογος που κυλάει ελεύθερα ανάμεσα στον ερευνητή και τον πληροφορητή.
- Χωρίς δομή. Η κουβέντα πάει όπου οδηγεί.
- Εδώ μπορεί να ανοιχτούν νέα θέματα και χρήσιμο υλικό, ωστόσο η κουβέντα μπορεί να εκφυλιστεί.
- Πιθανόν πολλές άχρηστες πληροφορίες.
- Το «πάνω χέρι» το έχει ο αφηγητής.

Η αφηγηματική συνέντευξη

Τρία στάδια

- Μια ανοιχτή γενική ερώτηση-ο ερευνητής δεν παρεμβαίνει
- Ζητούνται λεπτομέρειες μόνο για θέματα που έχει αναφέρει ο αφηγητής
- Ερωτήσεις για νέα θέματα

Ωστόσο ο ερευνητής τείνει να «εξαφανίζεται» από τη διαδικασία

Η ημι-κατευθυνόμενη ή Συνδιαχειριζόμενη

- Ο πιο συνηθισμένος τρόπος
- Ο ερευνητής ελέγχει διακριτικά τη συνέντευξη
- Η συνέντευξη προϊόν αμοιβαίας κατασκευής
- Επιδιώκεται μια ισότιμη σχέση
- Υπάρχει μία αρχική δομή αλλά οι ερωτήσεις μπορεί να αλλάξουν μετά από την αλληλεπίδραση των δύο

Η τεχνική της συνέντευξης

«Οι περισσότεροι άνθρωποι, πάντως, είναι δυνατόν να μάθουν να παίρνουν καλές συνεντεύξεις»
Paul Thompson, The Voice of the Past-Oral History

- Πρόκειται για επικοινωνιακές τεχνικές που θα βοηθήσουν ώστε να αναπτύξουμε μια σχέση **εμπιστοσύνης και συμπάθειας**.
- Όσο περισσότερο εξασφαλιστούν αυτά τα στοιχεία, τόσο μεγαλύτερες οι πιθανότητες ο πληροφορητής να θέλει να μοιραστεί μαζί μας την ιστορία του.
- Επίσης, είναι τεχνικές που βοηθούν τους πληροφορητές να διατηρούν μια καλή ροή στην αφήγησή τους και βοηθούν την ανάπτυξη της μνήμης τους.

Η προετοιμασία του χώρου

Αφήνουμε τον πληροφορητή να επιλέξει που θα καθίσει ώστε να νιώθει εκείνος πιο άνετα.

***

Καθόμαστε σε σημείο που να μπορούμε να έχουμε οπτική επαφή με τον αφηγητή, να κοιταζόμαστε στα μάτια, όχι πολύ μακριά, όχι υπερβολικά κοντά

***

Εξηγούμε το σκοπό της έρευνας μας, τη σημασία να ηχογραφηθεί η συνέντευξη και τους όρους του παραχωρητηρίου

Τοποθέτηση εξοπλισμού

- Απενεργοποιούμε όποια συσκευή προκαλεί παρεμβολές.
- Τοποθετούμε το μαγνητόφωνο και το μικρόφωνο σε μια επίπεδη επιφάνεια και σε σημείο που να ελέγχουμε τη λειτουργία του.
- Σε σχέση με τον αφηγητή βάζουμε το μικρόφωνο σε απόσταση 30 εκ. περίπου.
- Δεν κρύβουμε ποτέ το μαγνητόφωνο, αλλά μπορούμε να το βάλουμε σε μια σχετική απόσταση από τον αφηγητή
- Η παρουσία του σύντομα θα ξεχαστεί(όχι απ' όλους)

LA SANGRE
ES LA SALSA DE LA VIDA

Οι «εχθρικοί» ήχοι

«Καταγράφουμε» τους ήχους που υπάρχουν στο χώρο και προσπαθούμε να τους απομονώσουμε ώστε να μην ακούγονται στην ηχογράφηση

Θορυβώδεις οικιακές συσκευές

Ρολόγια τοίχου

Φωνακλάδες γείτονες

Σκύλος στην αυλή, ένα «αθώο» καναρινάκι στο κλουβί

Παιδάκια που παίζουν έξω

Διάφοροι εξωτερικοί ήχοι που δεν μπορούμε να αποτρέψουμε

Εμείς οι ίδιοι!

Α:Εγώ με τη μαμά μου ήμασταν στις Αλυκές, μαζεύαμε κουκιά κάτι τέτοιο μαζεύαμε, Πάσχα τι ήτανε. Κι άκουσα ότι γίνηκε βομβαρδισμός στη Νέα Ιωνία, πέσαν οι μπόμπες στου Καραγιάννη το μπαξέ. Σκωθήκαμε με τη μαμά μου κι ήρθαμε με τα πόδια! Είχαν πέσει μια βόμβα στη γωνία, το, του κινηματογράφου, τη "Νίκη", στη γωνία που κατεβαίνοντας απ' το δικό μας το, έπεσε μια βόμβα εκεί. Πέφτει μια βόμβα στο δρόμο που πάμε για το σχολείο που ανεβαίνουμε, Δημοκρατίας στρίβοντας να πάμε για το σχολείο το δρόμο. Πέφτει μια βόμβα εκεί, δυο βόμβες αυτές, αλλά ήτανε μικρές, δεν ήτανε μεγάλες. Και μια έπεσε στις Χατζησκάκαινας το σπίτι, όχι εδώ γωνία, το πιο μέσα, το μικρό το σπιτάκι που έχει, στη γωνία ακριβώς στα θεμέλια αλλά δεν έσκασε αυτή, ήρθαν και την πήραν σαν μωρό παιδί. Δεν έσκασε αυτή η βόμβα. Τότε είχε κάνει ζημιά, φυσικά είχε κάνει ζημιές.

Εγώ με τη μαμά μου ήμασταν στις Αλυκές...

Ναι

... μαζεύαμε κουκιά κάτι τέτοιο μαζεύαμε, Πάσχα τι ήτανε.

Ναι

Κι άκουσα ότι γίνηκε βομβαρδισμός στη Νέα Ιωνία, πέσαν οι μπόμπες στου Καραγιάννη το μπαξέ.

Μμμ...

Σκωθήκαμε με τη μαμά μου κι ήρθαμε με τα πόδια! Είχαν πέσει μια βόμβα στη γωνία, το, του κινηματογράφου, τη "Νίκη"...

Μμμμ...

...στη γωνία που κατεβαίνοντας απ' το δικό μας το, έπεσε μια βόμβα εκεί.

Ααα...

Πέφτει μια βόμβα στο δρόμο που πάμε για το σχολείο που ανεβαίνουμε, Δημοκρατίας στρίβοντας να πάμε για το σχολείο το δρόμο.

Ναι...

Πέφτει μια βόμβα εκεί, δυο βόμβες αυτές, αλλά ήτανε μικρές, δεν ήτανε μεγάλες.

Μμμ..

Και μια έπεσε στης Χατζησκάκαινας το σπίτι, όχι εδώ γωνία, το πιο μέσα, το μικρό το σπιτάκι που έχει, στη γωνία ακριβώς στα θεμέλια αλλά δεν έσκασε αυτή...

Τι λέτε!

...ήρθαν και την πήραν σαν μωρό παιδί. Δεν έσκασε αυτή η βόμβα.

Ναι...

Τότε είχε κάνει ζημιά, φυσικά είχε κάνει ζημιές.

Μάλιστα...

Η μη-λεκτική επικοινωνία

Πρόκειται για ένα **ισχυρό επικοινωνιακό εργαλείο**. Τα μη λεκτικά μηνύματα που στέλνετε μπορούν αναλόγως να δημιουργήσουν αίσθηση ενδιαφέροντος, κατανόησης και εμπιστοσύνης ή να προκαλέσουν αδιαφορία, καχυποψία και σύγχυση. Γι'αυτό:

- Γνέφουμε καταφατικά
- Χαμογελάμε ευγενικά
- Σηκώνουμε τα φρύδια μας για να δείξουμε ενδιαφέρον
- Κοιτάμε τον αφηγητή ενθαρρυντικά

Το κέρασμα

- Πείτε ευγενικά ότι ευχαρίστως θα το πάρετε στο τέλος, αφού τελειώσετε τη συνέντευξη.
- Εάν επιμένει, το δέχεστε, αλλά πριν ξεκινήσετε την ηχογράφηση να τακτοποιηθούν όλα στο τραπέζι.
- Προσέξτε μη γίνετε αγενείς. Δεχτείτε ό,τι σας δίνουν

Ξεκινάμε!

ΠΑΤΑΜΕ ΤΟ REC

- Κάνουμε τεστ ήχου. Πείτε κάτι ενθαρρυντικό όπως «Ακούγεστε περίφημα!».
- Ρωτάμε πρώτα να πει τα προσωπικά του στοιχεία (όνομα, επίθετο, έτος και τόπος γέννησης)
- Ξεκινάμε με μια «ανώδυνη», εύκολη ερώτηση

Προσοχή!

Όσο εσείς ετοιμάζεστε για την ηχογράφιση κάποιιοι πληροφορητές μπορεί να ξεκινήσουν να σας αφηγούνται μια ενδιαφέρουσα ιστορία.

Γι' αυτό:

- Εκμεταλλευτείτε αυτό το χρόνο για να εξηγήσετε ότι τίποτα τραγικό δεν πρόκειται να τους συμβεί ή πείτε μερικά πράγματα για εσάς
- Πείτε ευγενικά πόσο σημαντικό είναι να ηχογραφηθεί η ιστορία που σας λέει και ζητήστε λίγο χρόνο

Ένας καλός ερευνητής της προφορικής ιστορίας:

- Έχει στόχο να μάθει
- Ακούει **πολύ** και μιλάει **λίγο**
- Δείχνει «**σιωπηλιά**» και διαρκώς το ενδιαφέρον του σ' αυτά που ακούει
- Σέβεται τον αφηγητή του, **ΔΕΝ ΔΙΑΚΟΠΤΕΙ**
- Δείχνει κατανόηση και συμπάθεια
- Είναι πολύ, πολύ ευγενικός
- Ευελιξία, ανοιχτό μυαλό, ενσυναίσθηση, προσαρμοστικότητα

**Μην ξεχνάτε πως πηγαίνουμε σε έναν
άνθρωπο και του ζητάμε να πει την
ιστορία της ζωής του σ' έναν παντελώς
ξένο.**

Πώς υποβάλλουμε τις ερωτήσεις

- Όχι ανακριτικό ύφος. Ήπια και χαλαρά.
- Η ερώτηση πρέπει να είναι απλή, σύντομη και ξεκάθαρη
- Μην θεωρήσετε ποτέ δεδομένο κάτι. Ρωτήστε έτσι κι αλλιώς.

- Πάντα να είστε έτοιμοι να επαναδιατυπώσετε μια ερώτηση που δεν έγινε κατανοητή
- Αποφεύγουμε τις εξεζητημένες λέξεις ή φράσεις
- Όχι δυο ερωτήσεις μαζί
- Δεν χρησιμοποιούμε λέξεις αργκό

ή

λέξεις με διπλή και αμφιλεγόμενη σημασία, π.χ.
«Μου είπατε ότι μετά το θάνατο του συζύγου σας πέσατε...». Μόλις βάλαμε τον πληροφορητή μας να αναρωτιέται αν μας είπε ότι σκόνταψε κι έπεσε!

Κάνουμε κυρίως «ανοιχτές» ερωτήσεις ώστε ο αφηγητής να είναι ελεύθερος να αναπτύξει τη σκέψη του στο θέμα χωρίς περιορισμούς και «κλειστές» όταν θέλουμε κάποιες συγκεκριμένες λεπτομέρειες που δεν αναφέρθηκαν.

π.χ. Πείτε μου την εμπειρία σας απ' αυτά τα 5 χρόνια που δουλέψατε στου Ματσάγγου.

Τι ωράριο είχατε; Πόσο ήταν το μεροκάματο;
Δουλεύατε Κυριακές;

Χρησιμοποιούμε εκφράσεις όπως:

«Πείτε ό,τι θυμάστε απ' αυτό το γεγονός», «Μπορείτε να περιγράψετε λίγο αυτό;», «Πώς νιώσατε γι' αυτό;», «Εξηγείστε μου λίγο τι σημαίνει αυτό».

Όχι ερωτήσεις που κατευθύνουν την απάντηση του αφηγητή(**leading questions**). Ο ερευνητής δεν θα πρέπει να θέτει την ερώτηση με τρόπο που να αντανakλά τις δικές του προκαταλήψεις ή απόψεις.

π.χ. «Έχω μάθει κι από άλλους ότι ο εργοδότης σας ήταν παλιάνθρωπος, έτσι δεν είναι;»

ή

«Μπορείτε να μας πείτε για τις αισχροτήτες που έκαναν οι δεξιοί/αριστεροί στον Εμφύλιο;» Μπορεί να μιλάτε σε έναν απ' αυτούς που μόλις αποκαλέσατε αισχρούς.

Ερωτήσεις που έχουν ρίσκο

- Θέτουμε τέτοιου είδους ερωτήσεις μόνο αν έχουμε αξιολογήσει καλά το κλίμα. Όχι σε ανθρώπους που έχουν αρνητικότητα από την αρχή.
- Κάνουμε την ερώτηση και αν δούμε ότι αλλάζει τόνο της φωνής, δυσανασχετεί, δεν το συνεχίζουμε.
- Σταματάμε και επιστρέφουμε αργότερα θέτοντας με διαφορετικό τρόπο την ερώτηση.

Γενικές συμβουλές

Αφήνουμε τους ανθρώπους να χρησιμοποιήσουν τη δική τους ορολογία.

π.χ. Δεν λέμε «Πείτε μας για τον αντι-ιμπεριαλιστικό αγώνα ενάντια στην ντόπια πλουτοκρατία»

***

Συχνά οι αφηγητές πηγαίνουν απ' το ένα θέμα στο άλλο. Εκμεταλλευόμαστε τις παύσεις για να τον επαναφέρουμε με τρόπο.

«Πριν περάσουμε σ' αυτό», «Για να επιστρέψω σ' αυτό που λέγατε πριν...»

Αρκετοί αφηγητές, ιδιαίτερα ηλικιωμένοι, υποτιμούν τον εαυτό τους:

«Δεν ξέρω και γράμματα. Υπάρχουν άλλοι πιο μορφωμένοι να σας τα πουν»

«Γέρασα πια και δεν θυμάμαι».

Ενθαρρύνετέ τους με εκφράσεις:

«Αυτό ακούγεται ενδιαφέρον», «Πείτε μου κι άλλα γι' αυτό», «Αυτό δεν το έχω ξανακούσει, ακούγεται ιδιαίτερο».

Δείξτε την ικανοποίησή σας, ακόμη και τον ενθουσιασμό σας

***

Έτσι, ο αφηγητής νιώθει καλά που ανταποκρίνεται στις προσδοκίες μας και ανοίγεται περισσότερο. Αποκτά «αέρα»!

Μην αρκεστείτε επί μακρών σε απλή παράθεση των γεγονότων ή σε αναπαραγωγή στερεοτύπων. Σας ενδιαφέρει το βάθος, η δική του εμπειρία. Ζητήστε να **εξηγήσει, να περιγράψει, να δώσει παραδείγματα, να πει συναισθήματα.**

Μην φοβηθείτε τις σιωπές!

- Μη βιάζεστε να πάτε σε άλλο θέμα, δεν σπαταλάτε τηλεοπτικό χρόνο, δεν είμαστε δημοσιογράφοι!
- Ακολουθούμε το ρυθμό αφήγησης του πληροφορητή.
- Βεβαιωνόμαστε καλά ότι έχει ολοκληρώσει την απάντησή του απλώς περιμένοντας ένα εύλογο διάστημα.

Πότε/Ποια χρονιά έγινε αυτό το γεγονός;

Η ερώτηση αυτή άλλοτε αποδίδει, άλλοτε όχι.

Δώστε χρόνο να θυμηθεί. Εντοπίστε πρώτα την περίοδο χρησιμοποιώντας σημαντικά γεγονότα της ζωής του πληροφορητή.

«Ήταν πριν τον πόλεμο ή μετά;», «Πριν να γεννηθεί η κόρη σας ή μετά;», «Πριν μετακομίσετε στη Λάρισα ή μετά;» κ.τ.λ.

Quiz

Υποθετική μαρτυρία από την Κατοχή

«Θέλω να σου πω κι αυτό. Εκείνη την ώρα ανέβαινα την Ιωλκού βιαστικά. Είχα κρυμμένο κάτω απ' το σακάκι μου τυλιγμένο λίγο κρέας που κατάφερα να βρω και βιαζόμουν να φτάσω σπίτι. Βλέπω άντρες των Ες-Ες να τραβάνε έναν άνθρωπο έξω απ' το μαγαζί του κι εκεί μπροστά ο ένας απ' αυτούς τον πυροβόλησε στο κεφάλι. Έτσι απλά! Ήταν η πρώτη φορά που έβλεπα άνθρωπο σκοτωμένο στη ζωή μου[παύση]...τα μυαλά του σκορπισμένα παντού... Εγώ δεν... Αυτή η εικόνα μου 'ρχεται καμιά φορά στο μυαλό και δεν ησυχάζω»

Ερώτηση ερευνητή

- A) Πού βρήκατε το κρέας στην Κατοχή;
- B) Ποιος ήταν αυτός που σκοτώσανε; Θυμάστε;
- Γ) Ακούγεται τρομερό αυτό που ζήσατε! Δεν μπορώ να φανταστώ πώς νιώσατε εκείνη τη στιγμή.
- Δ) Για ποιο λόγο τον σκότωσαν; Μάθατε αργότερα;

Δεν αφήνουμε «εκτεθειμένο» τον αφηγητή

**Δείχνουμε συναισθηματική κατανόηση και
υποστήριξη.**

**Το ίδιο σε περιπτώσεις έντονης συγκίνησης,
φόρτισης, κλάματος.**

Μη διαφωνείτε και μην κρίνετε

- Ακόμη κι αν έχουμε ακούσει ή διαβάσει κάτι εντελώς αντίθετο με αυτό που σας αφηγείται κάποιος, σκοπός μας είναι να καταγράψουμε τη δική του γνώμη και ιστορία, όχι να του τα αλλάξουμε.

- Δεν κάνουμε επίδειξη γνώσεων

- Δεν ηθικολογούμε

Δεν λέμε: «Α πα πα! Καλέ πώς το κάνατε αυτό;»
αλλά «Τι πιστεύετε ότι σας ανάγκασε να το κάνετε αυτό;».

Μην έχετε τα μάτια καρφωμένα στον οδηγό συνέντευξης

- Είναι αγένεια να μην κοιτάμε τον αφηγητή στα μάτια
- Μας αποσπά την προσοχή και χάνουμε σημαντικές πληροφορίες και ευκαιρίες για νέες ερωτήσεις
- Χάνουμε εκφράσεις του προσώπου και τη γλώσσα του σώματος που δεν καταγράφονται στο μαγνητόφωνο

Μη διστάσετε να ξαναρωτήσετε κάτι σε περίπτωση που η απάντηση που πήρατε δεν ήταν κατανοητή, δεν ακούστηκε καλά στην ηχογράφηση ή διακόπηκε από εσάς ή κάποιον άλλον.

Αυτός ο «Άλλος»

- Το καλύτερο είναι να είμαστε μόνοι μας με τον αφηγητή. Ωστόσο αυτό δεν είναι πάντα εφικτό.
- Η παρουσία του άλλου μπορεί να βοηθήσει σε κάποιες περιπτώσεις
- Αλλά υπάρχουν κι αυτοί που θέλουν να κυριαρχούν στην κουβέντα, να πουν τα δικά τους, ή που αντί να βοηθούν προσπαθώντας να υπενθυμίσουν, τελικά βγάζουν στην αχρηστία τον αφηγητή κι εκείνος «κλειδώνει».
- Ζητείστε ευγενικά να μην διακόπτεται ο πληροφορητής ή προτείνετε μια άλλη συνέντευξη

Quiz

Βρίσκεστε στο σημείο όπου θεωρείτε πως η συνέντευξη πρέπει να φτάσει στο τέλος της, αφού έχετε πάρει αρκετές πληροφορίες για το θέμα σας κι επιπλέον η αφηγήτρια φαίνεται πως αρχίζει να κουράζεται. Αυτή τη στιγμή σας αφηγείται μια προσωπική της τραυματική εμπειρία που της προκαλεί έντονη συναισθηματική φόρτιση και συγκίνηση. Ολοκληρώνει την αφήγησή της κι εσείς:

A) Αλλάζετε το θέμα σε κάτι πιο ευχάριστο. Θα κλείσετε τη συνέντευξη λίγο πιο μετά κι ας κουράστηκε.

B) Σκέφτεστε πως τώρα είναι η κατάλληλη στιγμή για να κλείσετε τη συνέντευξη, αφού δεν θέλετε να «ταλαιπωρήσετε» άλλο την πληροφορήτρια, ειδικά μετά από μια τόσο φορτισμένη αφήγηση. Σταματάτε την ηχογράφιση, την ευχαριστείτε ευγενικά για τα τόσα σημαντικά που σας είπε και φεύγετε.

Το κλείσιμο της συνέντευξης

Δεν αφήνουμε πίσω μας συντρίμια! Προσπαθούμε να κλείσουμε ευχάριστα κι ανώδυνα για τον αφηγητή.

Η συνέντευξη πρέπει να μείνει στον αφηγητή ως μια ευχάριστη εμπειρία.

- Ρωτάμε αν έχει εκείνος να μας πει κάτι σημαντικό που δεν τον ρωτήσαμε και θέλει να το πει.
- Ζητάμε να κάνει μια γενική αποτίμηση της ζωής του
Σύγκριση παρελθόντος με παρόν
Ελπίδες, σχέδια, προσδοκίες, εκτιμήσεις για το μέλλον.

- Ζητήστε φωτογραφίες, έγγραφα, αντικείμενα, βιβλία και οτιδήποτε άλλο είναι χρήσιμο για την έρευνά σας.
- Είναι η ώρα για να υπογράψει το παραχωρητήριο. Συζητήστε το.
- **Δεν φεύγουμε αμέσως από το σπίτι.**
- Κλείστε το επόμενο ραντεβού αν χρειαστεί.

Τέλος

Δεν πειράζει αν κάνουμε λάθη, σαρδάμ, επαναλήψεις ή μόλις ξεχάσαμε τι θέλαμε να πούμε. Είμαστε άνθρωποι που απευθύνονται σε ανθρώπους. Έχουμε τρωτά σημεία όπως αυτά που πιθανόν να μας αφηγείται και να μας εμπιστεύεται εκείνη τη στιγμή ο αφηγητής μας από τη δική του προσωπικότητα.